

*Артур САНАЙКО,
Назарій САКОВЕЦЬ
(Дрогобич)*

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ

Цифрова трансформація є невід'ємною частиною модернізації вищої освіти в Україні, що зумовлена потребами ринку праці. Цей процес значно прискорився в умовах пандемії COVID-19 та повномасштабної війни, вимагаючи від університетів швидкої адаптації та впровадження нових технологічних рішень. Застосування інформаційно-цифрових технологій в освітньому процесі стало повсюдним. Це включає використання елементів штучного інтелекту (ШІ), технологій віртуальної (VR) та доповненої реальності (AR) для створення відкритих навчальних середовищ [1, с. 68]. Ці технології дають змогу симулювати реальні ситуації, проводити віртуальні лабораторні роботи та створювати інтерактивні навчальні матеріали, що значно підвищує якість і залученість студентів.

Найбільш поширеними цифровими системами управління освітнім процесом в українських закладах вищої освіти є Google Classroom, Microsoft Teams та Moodle. Ці платформи забезпечують організацію дистанційного та змішаного навчання, обмін навчальними матеріалами, проведення онлайн-лекцій і семінарів, а також оцінювання знань. Крім того, «розроблено низку онлайн-систем, спеціально призначених для мобільних телефонів, що містять навчальні матеріали, адаптовані до перегляду та використання на мобільних пристроях, такі як Cell-Ed, Funzi, Eneza Education» [5].

Цифрова трансформація відкриває значні можливості для підвищення доступності, гнучкості та інклюзивності освітнього процесу. Вона дозволяє формувати важливі навички та знання через онлайн-курси, інтерактивні модулі та віртуальні лабораторії, забезпечуючи гнучкий доступ до освітніх матеріалів та підтримку індивідуального темпу засвоєння інформації. Штучний інтелект відіграє важливу роль у створенні адаптивних систем навчання, які пристосовуються до знань, потреб та інтересів кожного студента, підвищуючи мотивацію до навчання і полегшуючи засвоєння матеріалу. «Цифровізація оптимізує адміністративні процеси та

підвищує ефективність управління ресурсами, а також забезпечує безперервність освітнього процесу, особливо в умовах війни. Вона також сприяє формуванню цифрових компетентностей у студентів, включаючи не тільки технічні навички, але й здатність критично мислити, працювати в команді та адаптуватися до змін» [3, с. 168].

Однак цифрова трансформація супроводжується низкою викликів. Існує нерівномірний рівень технологічної інфраструктури в різних закладах освіти, а також варіативність цифрової компетентності викладачів, що призводить до неоднорідності адаптації освітнього процесу до цифрових форматів. Дослідники відзначають «суперечність між зацікавленістю студентів у використанні інноваційних цифрових технологій та готовністю і спроможністю викладачів використовувати сучасні цифрові інструменти у своїй професійній діяльності» [2, с. 128]. Використання новітніх технологій вимагає від викладачів переосмислення своєї ролі, вміння використовувати цифрові інструменти, стати для студента не тільки ментором, але й фасилітатором. Існують також ризики, пов'язані з конфіденційністю даних, етичними питаннями та психологічними аспектами впливу технологій на студентів.

Цифрова трансформація виступила каталізатором стійкості й адаптивності української вищої освіти. Незважаючи на руйнування інфраструктури та масову міграцію, цифрові інструменти дали можливість підтримувати безперервність освітнього процесу та забезпечувати доступ до навчання для студентів, які перебувають у різних регіонах України і за кордоном [5, с. 20]. Це демонструє, що цифровізація є не лише інструментом підвищення ефективності, але й засобом забезпечення стійкості системи в умовах кризи. Водночас виклики цифровізації, що стосуються інфраструктури, цифрової компетентності викладачів та етичних питань, вимагають системного підходу до їхнього вирішення. Це означає, що для повноцінної реалізації потенціалу цифрової трансформації необхідно інвестувати не лише в технології, але й у розвиток людського капіталу, а також у розробку чітких етичних та правових рамок використання цифрових інструментів в освіті.

Трансформація освітнього процесу в українських університетах в останнє десятиліття є багатоаспектним феноменом, що охоплює технологічні, педагогічні, організаційні та соціокультурні зміни.

Каталізатором цих процесів став розвиток цифрових технологій, який спричинив перехід від традиційних, лінійних моделей навчання до гнучких, адаптивних та індивідуалізованих траєкторій. Впровадження цифрових інструментів сприяло підвищенню доступності та гнучкості освітнього процесу, надаючи студентам можливість навчатися у будь-якому місці та в зручний для них час. Це стало особливо актуальним в умовах після пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення, коли онлайн-формати забезпечили безперервність навчання.

Однак поряд із численними можливостями цифрова трансформація породила низку значних викликів. Одним із найгостріших є нерівномірний рівень технологічної інфраструктури між регіонами та закладами вищої освіти, що спричиняє цифрову нерівність серед студентів. Крім того, виникла гостра потреба у переосмисленні педагогічних підходів. Традиційна роль викладача як єдиного джерела знань відходить на другий план, поступаючись місцем функціям ментора, фасилітатора та консультанта. Ця зміна вимагає від викладачів не лише уміння володіти сучасними технологіями та інструментами (наприклад, Google Classroom, Microsoft Teams, Moodle), але й розвитку власних цифрових компетентностей та готовності до безперервного професійного зростання [3].

Важливим аспектом є формування у студентів компетентностей, необхідних для успішної адаптації на ринку праці. Цифрові технології сприяють розвитку критичного мислення, навичок командної роботи та самостійності. Водночас існує суперечність між зацікавленістю студентів до інноваційних технологій та готовністю викладачів до їхнього повноцінного впровадження. Цей розрив може гальмувати ефективність освітнього процесу. Також значним викликом є проблеми з конфіденційністю даних та етичні питання, що виникають при використанні цифрових платформ. Не менш важливий і психологічний вплив технологій на учасників освітнього процесу, що може виражатися у підвищенні рівня стресу, перевтомі та зниженні соціальної взаємодії.

Інноваційні педагогічні підходи спрямовані на зміну характеру взаємодії між педагогами та здобувачами освіти, віддаючи перевагу суб'єкт-суб'єктній взаємодії, побудові мереж співпраці й активному навчанню. Використання масових відкритих онлайн-курсів сприяє доступу до високоякісних освітніх матеріалів [4]. Цифровізація

відкриває можливості для підвищення доступності, гнучкості та інклюзивності навчання, формування важливих навичок і оптимізації адміністративних процесів. Однак існують виклики, пов'язані з нерівномірним рівнем технологічної інфраструктури, варіативністю цифрової компетентності викладачів та ризиками конфіденційності даних.

Отже, цифрова трансформація в українських університетах є складним і багатогранним процесом, який, з одного боку, надає безпрецедентні можливості для модернізації освіти, а з іншого – вимагає розв'язання системних проблем, пов'язаних з інфраструктурою, підготовкою кадрів, методологічними підходами та етичними аспектами. Подальшого дослідження потребує комплексна стратегія, що поєднує інвестиції в технології, розвиток людського капіталу та створення нормативно-правового поля, яке відповідає викликам сучасності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буйницька О., Смірнова В., Грицеляк Б., Тютюнник А. Цифрові інструменти моніторингу якості освіти в університеті. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2025. Вип. 2. С. 64–78.
2. Гончарова Н. Цифрова компетентність викладачів університетів як важливий чинник професійного розвитку в умовах неформальної освіти. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2025. Вип. 1. С. 123–133.
3. Іванова С., Кільченко А., Новицька Т. Розвиток цифрової компетентності науковців та викладачів університетів європейського простору. *Наукові записки Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2024. Вип. 215. С. 166–172.
4. Карпенко О., Чепіль М., Гнізділова О. МООС як інструмент індивідуалізації навчання у педагогічних закладах вищої освіти. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2024. № 19 (51). С. 37–44.
5. Товканець Г., Кізима Є. Особливості цифровізації університетської освіти в європейських країнах. *Молодь і ринок*. 2025. № 2. С. 17–22.